

M D A G

M U L T I S C I P L I N A R Y A P P R O A C H E S
W I T H G E O G R A P H Y

Başvuru 11.02.2025 Received | Kabul 07.03.2025 Accepted
E-ISSN: 2980-1141 | <https://www.mdag.com.tr>
Cilt 3, Sayı 1 (2025), ss. 61-73
Doi.,

Atf Bilgisi / Reference Information

İşcan, R., Al, D., Bozdoğan, M., Taşkaya, S, & Çalış, Ü. (2025). Coğrafi Etkenler ile Kavramsal Olarak Devlet ve Devletin Doğuşu. *Multidisipliner Yaklaşımlarla Coğrafya Dergisi*, 3(1), 61-73

Coğrafi Etkenler ile Kavramsal Olarak Devlet ve Devletin Doğuşu

Conceptual State and Birth of the State with Geographical Factors

Reşit İŞCAN

Öğretmen, Milli Eğitim Bakanlığı, riscan23@gmail.com

Derviş AL

Öğretmen, Milli Eğitim Bakanlığı, devris_onur@hotmail.com

Mehmet BOZDOĞAN

Öğretmen, Milli Eğitim Bakanlığı, mbozdogan8080@gmail.com

Saadet TAŞKAYA

Öğretmen, Milli Eğitim Bakanlığı, saadetutku73@gmail.com,

Ümit ÇALIŞ

Öğretmen, Milli Eğitim Bakanlığı, sosyalcı0151@gmail.com

ÖZET

Devlet, siyasi bir organizasyon olarak, belirli bir coğrafi alanda yaşayan insanların birlikte yaşamasını sağlayan ve düzenleyen bir otoritedir. Tarih boyunca birçok düşünür, devletin doğası ve işlevi üzerine farklı teoriler geliştirmiştir. Bu teoriler arasında aile teorisi, toplum sözleşmesi teorisi, ekonomik teori ve biyolojik teori gibi başlıca yaklaşımlar bulunmaktadır. Devlet, egemenlik, toprak, millet ve hükümet gibi temel unsurlardan oluşur. Egemenlik, devletin kendi sınırları içinde en yüksek yetkiye sahip olması anlamına gelir. Devletin ortaya çıkışı, insanlık tarihinin en önemli dönüm noktalarından biridir ve bu konuda farklı görüşler bulunmaktadır. Devlet kavramı, tarihsel süreç içinde sürekli olarak evrim geçirmiş ve farklı şekillerde tanımlanmıştır. Günümüzde devlet, sadece siyasi bir yapı olmakla kalmayıp, aynı zamanda ekonomik, sosyal ve kültürel alanlarda da önemli bir role sahiptir. Bu çalışmanın amacı, devlet kavramı ve doğuşu üzerine yapılmış araştırmalara katkı sağlamak ve bu konudaki bilgi eksikliklerini gidermektir. Devletin doğuşu, insanlık tarihinin anlaşılması için önemli bir anahtar olup, günümüzdeki siyasi yapıların temelini oluşturmaktadır. Sonuç olarak, devlet kavramı, tarih boyunca felsefeciler, siyaset bilimciler ve tarihçiler tarafından yoğun olarak incelenen karmaşık bir konudur. Bu çalışmada, devletin doğuşu ve evrimi üzerine genel bir bakış sunulmaya çalışılmıştır. Devletin önemi ve karmaşıklığı göz önüne alındığında, bu konuda yapılacak daha birçok araştırma bulunmaktadır.

ABSTRACT

The state, as a political organization, is an authority that ensures and regulates the coexistence of people living in a certain geographical area. Throughout history, many thinkers have developed different theories on the nature and function of the state. Among these theories, there are main approaches such as family theory, social contract theory, economic theory and biological theory. The state consists of basic elements such as sovereignty, territory, nation and government. Sovereignty means that the state has the highest authority within its borders. The emergence of the state is one of the most important turning points in human history and there are different opinions on this subject.. The concept of state has constantly evolved throughout history and has been defined in different ways. Today, the state is not only a political structure, but also has an important role in economic, social and cultural fields. The aim of this study is to contribute to research on the concept and birth of the state and to eliminate the gaps in knowledge on this subject. The birth of the state is an important key to understanding human history and forms the basis of today's political structures. In conclusion, the concept of the state is a complex subject that has been studied extensively by philosophers, political scientists and historians throughout history. In this study, we tried to present an overview of the birth and evolution of the state. Given the importance and complexity of the state, there is much more research to be done on this topic.

Giriş

İnsanlık tarihi boyunca, toplumların düzenli bir şekilde yaşayabilmesi için devlet kavramı merkezi bir öneme sahip olmuştur. İnsanlar, tarih boyunca kendilerini güvende hissetmek ve düzenli bir yaşam sürmek için bir otoriteye ihtiyaç duymuşlardır. Bu ihtiyaç, devletlerin ortaya çıkışını ve gelişimini tetikleyen temel faktörlerden biridir. Devletin doğası, kökeni ve evrimi, felsefeciler, sosyologlar ve siyaset bilimciler tarafından uzun yıllardır tartışılan önemli bir konudur. Bu düşünürler, devletin toplumdaki rolünü, işlevlerini ve ortaya çıkış nedenlerini farklı perspektiflerden incelemişlerdir. Tarihsel süreç içinde devlet, toplumların karmaşıklaşması ve büyümesiyle birlikte daha da önemli bir hale gelmiştir. Devlet, vatandaşlarının güvenliğini sağlamak, adaleti tesis etmek, ekonomik kalkınmayı desteklemek gibi birçok önemli görevi üstlenmektedir (İkizler, 1998, s. 1). İnsanlık tarihi boyunca, toplumların düzenli bir şekilde işleyebilmesi için siyasi bir otoriteye ihtiyaç duyulmuştur. Bu nedenle, devlet, insanlık tarihinin en eski ve en temel kurumlarından biri olarak kabul edilir. İlk çağlardan itibaren insanlar, birlikte yaşamak için belirli kurallar ve düzenlemeler oluşturmuşlardır. Bu düzenlemeleri sağlamak amacıyla ortaya çıkan devletler, zamanla daha karmaşık yapılar kazanmışlardır. Devletin varlığı için belirli bir toprak parçası, bu toprak üzerinde yaşayan bir nüfus ve bu nüfusu yöneten bir hükümetin olması gerekmektedir. Ayrıca, devletin egemenlik hakkı, yani kendi sınırları içinde en yüksek yetkiye sahip olma özelliği, devleti diğer topluluklardan ayıran önemli bir özelliktir (Aktan, 2020, s. 12). Devletin nasıl ortaya çıktığı, tarih boyunca filozofları ve bilim insanlarını düşündüren önemli bir soru olmuştur. Bu konuda birçok farklı teori ortaya atılmıştır. Aile Teorisi, devletin, ailelerin büyüyerek ve birleşerek daha büyük topluluklar oluşturması sonucu ortaya çıktığını savunur. Kuvvet Teorisi, devletin, güçlü bir grubun diğer grupları zorla egemenliği altına almasıyla oluştuğunu öne sürer. Biyolojik Teori, devleti, canlı organizmalara benzeterek, doğal bir gelişim süreci olarak görür. Toplumsal Sözleşme Teorisi, insanların, doğa durumundaki kaosu önlemek için birbirleriyle bir sözleşme yaparak devleti kurduğunu savunur. Ekonomik Teori, devletin, ekonomik faaliyetlerin gelişmesi ve mülkiyet kavramının ortaya çıkmasıyla birlikte oluştuğunu öne sürer. Bu teoriler, devletin doğuşunu farklı açılardan ele alarak, bu karmaşık konuya dair çeşitli perspektifler sunmaktadır. Ancak, günümüzde hâlâ devletin kökeni hakkında kesin bir görüş birliği bulunmamaktadır (Gözler, 2013, s. 43). Bu çalışma, devlet kavramının kökenlerini, gelişimini ve günümüzdeki önemini incelemeyi amaçlamaktadır. Çalışmada, devlet kavramının tarihsel süreç içindeki evrimi, farklı düşünürlerin devlet hakkında ortaya attığı teoriler ve devletin günümüz toplumlarındaki rolü üzerinde durulmaktadır. Devlet, belirli bir coğrafi sınırlar içinde yaşayan insanların oluşturduğu, egemen bir otoriteye sahip ve çeşitli işlevleri olan bir siyasi kurumdur. Devletin doğuşu, insanlık tarihinin en önemli dönüm noktalarından biridir ve bu konuda farklı teoriler ortaya atılmıştır. Bu teoriler, devletin oluşumunu aile, güç, ekonomik faktörler veya toplumsal sözleşme gibi farklı perspektiflerden açıklamaya çalışmaktadır. Bu çalışmada, devlet kavramının karmaşık ve çok boyutlu bir yapı olduğu vurgulanmaktadır. Devletin doğuşu ve gelişimi, tarihsel, sosyal, ekonomik ve kültürel birçok faktörün etkileşimi sonucu ortaya çıkmıştır. Devlet, sadece siyasi bir kurum olmakla kalmayıp, aynı zamanda ekonomik, sosyal ve kültürel hayatın düzenlenmesinde de önemli bir role sahiptir. Çalışma, devlet kavramı üzerine yapılmış önceki çalışmalara dayanarak bu konudaki bilgi boşluklarını doldurmayı amaçlamaktadır. Bu amaca ulaşmak için öncelikle devletin doğuşuna dair temel teorik yaklaşımlar ve kavramsal çerçeveler analiz edilecektir. Çalışmada metodolojik olarak nitel araştırma yöntemlerinden faydalanılacaktır. Literatür taraması, kavramsal analiz çalışmanın temel metodunu oluşturacaktır. Bu yöntemler devletin doğuşuna dair farklı teorik yaklaşımların ve coğrafi etkenlerin etkisini değerlendirmede kullanılmıştır.

Devlet, günümüzde de önemli bir konu olmaya devam etmektedir ve bu konuda yapılacak daha fazla araştırmaya ihtiyaç duyulmaktadır. Sonuç olarak, devlet kavramı, insanlık tarihi boyunca sürekli olarak ilgi görmüş ve farklı boyutlarıyla incelenmiştir. Devletin doğuşu, gelişimi ve günümüzdeki işlevleri, hem tarihsel hem de güncel açıdan önemli bir araştırma konusudur. Bu çalışma, devlet kavramı hakkında daha derinlemesine bir anlayış kazanmak isteyenlere bir kaynak niteliğinde olabilir.

Devlet Kavramı

Devlet kavramı, tarihsel süreçte filozoflar, siyaset bilimciler ve düşünürler tarafından yoğun ilgi görmüş, üzerinde sıkça tartışılan bir konu olmuştur. Devlet, temel olarak, belirli bir coğrafi sınırlar içinde yaşayan insanların oluşturduğu ve ortak amaçlar doğrultusunda örgütlendiği bir siyasi topluluktur (Dönmezer, 1984, Akt. (Şimşek, 2020, s.2)). Devlet, temel olarak bir sosyal kurumdur. İnsanların bir arada yaşamasını düzenleyen ve belirli bir coğrafi alanda egemenliği elinde bulunduran bir yapıdır. Devlet kavramı, tarihsel süreç içinde filozoflar ve sosyal bilimciler tarafından farklı açılardan incelenmiş ve çeşitli tanımlar getirilmiştir. Ancak, devlet kavramının kesin ve herkesçe kabul gören tek bir tanımı bulunmamaktadır. Devletin ortaya çıkışı ve gelişimi, insanlık tarihinin önemli bir sürecidir. Devlet, toplumların karmaşıklaşması ve büyümesiyle birlikte, düzen sağlamak ve ortak amaçlara ulaşmak için ortaya çıkmış bir yapıdır. Devlet fikrinin oluşumu, iktidarın kişisel özelliklerden bağımsız hale gelerek kurumsallaşması anlamına gelir. Bu sayede, toplumun çıkarları bireysel çıkarların önüne geçmiştir (İkizler, 1998, s. 4). İnsanlar, var oluşlarından itibaren topluluklar halinde yaşamaya eğilim göstermişlerdir. Bu durumun birçok nedeni bulunmaktadır. Güvenlik ihtiyacı, kaynak paylaşımı, işbirliği yaparak daha büyük hedeflere ulaşma arzusu gibi faktörler, insanları bir araya gelmeye itmiştir (Ay & Uçar, 2015, s. 196). Devlet, belirli bir coğrafi sınırlar içinde yaşayan insanların oluşturduğu, egemen bir otoriteye sahip ve hukuki bir kişilik kazandırılmış siyasi bir kurumdur. Devlet, iç ve dış işlerinde söz sahibi olan, düzenleyici ve denetleyici bir güce sahiptir. Başka bir deyişle, devlet belirli bir coğrafi alanda yaşayan insanların oluşturduğu, meşru bir şekilde güç kullanma yetkisine sahip olan ve bu gücü toplumsal düzenin sağlanması için kullanan bir topluluktur. Peter Harris'e göre ise devlet, belirli bir toprak parçası üzerinde yaşayan insanlar üzerinde güç kullanma ve kontrol etme yetkisine sahip olan bir örgütlenmedir. Bu tanımda, devletin insan, toprak ve egemenlik olmak üzere üç temel unsurdan oluştuğu vurgulanmaktadır (Kanatlı, 2020, s. 3).

Devlet, tarih boyunca farklı düşünürler tarafından çeşitli perspektiflerden incelenmiş karmaşık bir yapıdır. Devletin oluşumu ve işleyişi hakkında birçok teori ortaya atılmıştır. Bu teoriler, devleti farklı açılardan ele alarak, onun doğasını ve amacını açıklamaya çalışmıştır. Doğal Organizma Benzetmesi, Platon gibi bazı düşünürler, devleti insan vücudu gibi doğal bir organizmaya benzetmişlerdir. Bu görüşe göre, devlet, farklı organların bir araya gelmesiyle oluşan bir bütün gibi, farklı toplumsal grupların bir araya gelmesiyle oluşmuştur. Hizmet Sunan Kurumlar Toplamı, Aristoteles gibi bazı düşünürler ise devleti, vatandaşların ortak çıkarlarını korumak ve refahını sağlamak amacıyla kurulan hizmet veren kurumların bir toplamı olarak görmüştür. Toplumsal Sözleşme, Hobbes, Locke ve Rousseau gibi düşünürler, devletin insanların doğal durumdaki özgürlüklerinden vazgeçerek, karşılığında güvenlik ve düzen sağlamak üzere bir sözleşme yapmalarıyla ortaya çıktığını savunmuşlardır. Hegel'in Modern Devlet Anlayışı, Hegel, devleti tarihsel bir süreç içinde gelişen ve ulusal kimliğin bir ifadesi olan bir kurum olarak görmüştür. Bu farklı teoriler, devletin doğası ve amacı hakkında farklı perspektifler sunmaktadır. Ancak, tüm bu teoriler devletin toplum yaşamındaki merkezi rolünü ve önemini vurgulamaktadır (Güçlü, Uzun, Uzun, & Yolsal, 2003, s. 364-367). "Devlet" kavramı, Batı dillerindeki "status" yani "hal, durum" kelimesinden türemiş

ve 16. yüzyıldan itibaren kullanılmaya başlanmıştır. Mezopotamya'dan günümüze kadar var olan farklı devlet biçimlerini kapsayacak genel geçer bir devlet tanımı yapmak oldukça zordur. 20. yüzyılda Alman ve Fransız hukukçuları, devlet kavramını daha detaylı incelemiş ve devletin temel olarak üç unsurdan oluştuğunu öne sürmüşlerdir: iktidar, insan ve toprak. Bu üç unsur, farklı tarihsel dönemlerde farklı önemlere sahip olmuştur. Örneğin, Antik Yunan'da şehir devletlerinde "insan" unsuru, Mezopotamya'da ise "toprak" unsuru daha ön plandaydı. Modern dönemde ise bu üç unsur da eşit derecede önemli hale gelmiştir (Uygun, 2021, s. 1). Devlet kavramının tanımlamalarından en çok kabul gören tanımlardan biri de Max Weber'in ortaya koyduğu tanımdır. Weber, belirli toprak parçası üstünde meşru güç kullanma yetkisine sahiptir diyerek devleti tanımlamıştır. Bilhassa devlet kavramı sadece bir ideolojik yorumlamadan değil bunun yanı sıra tarihsel süreç içindeki yaşanan gelişmelerden etkilenerek de yeni bir anlam kazanmıştır (Koyuncu, 2021, s. 1). Tüm bu bilgiler ışığında devlet kavramı, toplumsal organizasyonun en temel şeklerinden biri olarak insanların toplumsal yaşamda bir araya gelerek oluşturmuş olduğu yapının başıdır. Kavramsal olarak ele alındığında belli coğrafi alanda yaşayan insanların, siyasi otoritenin altında birleştiği kendi kendini yöneten ve yönetime bağlı şekilde kamusal hizmetleri bütünüyle gerçekleştiren bir organizma olarak yorumlanabilmektedir. Aynı zamanda devlet kavramının hukuk, sosyoloji, ekonomik vb. alanlarda da farklı şekillerde ele alındığı dolayısıyla karmaşık bir sistemi ifade ettiği de unutulmaması gerektiği düşünülmektedir.

Devletin Zorunlu Unsurları

Devlet, insanlık tarihinde toplumların düzenli bir şekilde yaşamasını sağlayan temel bir kurumdur. Belirli bir coğrafi sınırlar içinde yaşayan insanların siyasi olarak örgütlendiği topluluklar olarak tanımlanan devletler, varlıklarını sürdürebilmek için bazı temel unsurlara ihtiyaç duyarlar. Bu unsurlar arasında ülke, millet, hükümet ve egemenlik sayılabilir. Bir devletin var olabilmesi için belirli bir coğrafi alana, yani bir toprağın sahip olması temel bir gerekliliktir. Başka bir deyişle, devletin varlığını sürdürebilmesi için olmazsa olmaz bir unsurdur. Bu nedenle, bir kara parçası olmadan devletin kurulması mümkün değildir. Ülke kavramı ise bu toprak parçasını, üzerinde yaşayan insanları ve bu insanların güvenliğini sağladığı sınırları ifade eder. Ülke, bir devletin iç güvenliğini koruduğu ve dış tehditlere karşı savunduğu toprakları kapsar (Gözler, 2020, s. 65-60). Ülke, coğrafi olarak belirli bir bütünlüğü ifade eden, sınırları kesin çizgilerle belirlenmiş bir kara parçasıdır. Devletler, varlıklarını sürdürebilmek için bu tür belirli bir coğrafi alana ihtiyaç duyarlar. Bir ülke genellikle hava, kara ve deniz olmak üzere 3 ana kısma ayrılır. Ancak, bir ülkenin varlığından söz edebilmek için mutlaka karasal bir alana sahip olması gerekmektedir (Dede, 2023, s. 1). Bu bağlamda devletin ülkesi üzerindeki vatandaşların, yabancıların ve var olan kurum ve örgütlerin üstünde kontrollü bir iktidarının var olduğu bir gerçektir. Bir devletin temel unsurlarından biri de millet veya halk olarak adlandırabileceğimiz insan topluluğudur. Belirli bir coğrafi alanda yaşayan ve ortak bir geçmiş, kültür veya dil gibi bağlarla birbirine bağlı olan bu topluluk, birlikte yaşama iradesi gösterir. Devleti oluşturacak insan sayısı ile ilgili kesin bir sınır bulunmamakla birlikte, devletin niteliğine göre belirli bir nüfusun olması beklenir (Dede, 2023, s. 1). Millet, bir devletin var olabilmesi için vazgeçilmez bir unsurdur. Bir milletin devletin bir parçası olabilmesi için, o ülkeyle ortak bir geçmişe sahip olması ve milli birlik duygusuyla bağlı olması gereken bir insan topluluğu olması şarttır. Devlet, ülke ve millet unsurlarının bir araya gelmesiyle siyasi bir yapıya kavuşur. Millet, genellikle ortak bir dil, kültür, tarih ve değerler etrafında bir araya gelen bir topluluktur. Ancak, bir milletin oluşumu sadece etnik kökenle sınırlı kalmaz; tarihsel süreçler, coğrafi koşullar, kültürel miras ve benzeri faktörler de millet bilincini şekillendirir (Akbulut, 2015, s. 165-168). Bir devletin var olabilmesi için ülke ve millet unsurlarının yanı sıra, örgütlenmiş bir siyasi iktidar ve bu iktidarı kullanan organlar, kurumlar ve hukuki düzenin

oluşturduğu bir hükümet unsurunun da bulunması gerekmektedir. Tarih boyunca, ulus devlet kavramı evrensel olmasa da siyaset her zaman insanlık için kaçınılmaz bir olgu olmuştur. Hiçbir toplum, siyasi iktidardan bağımsız kalamamıştır. Ancak, yönetenlerin uyguladığı yöntemlerde farklılıklar görülmüştür. Siyasi düşüncede önemli yer tutan bu yöntemler, ikna etme, çıkar ve zorlama olmak üzere üç temel ilke üzerine kuruludur. Toplumların giderek karmaşıklaşmasıyla birlikte, siyasi iktidarı elinde tutanlar için ikna etme yöntemi daha da önem kazanmıştır (İkizler, 1998, s. 21). Bu bağlamda devletin hükümet unsuru devletin yönetim ve yürütme görevini yerine getirir. Devletin düzenli ve etkili bir biçimde işlemesini sağlamasıyla beraber farklı yetki ve sorumluluklara sahiptir. Devletin temel unsurlarından biri de egemenliktir. İnsanlık tarihi boyunca insanlar, çeşitli nedenlerle bir araya gelerek topluluklar oluşturmuş ve bu topluluklar belirli coğrafyalarda yaşamıştır. Bir devlet için sadece millet ve coğrafya yeterli değildir; devlet, içte egemen ve dışta bağımsız bir siyasi örgütlenmedir. Devletin toprak ve milleti maddi unsurlar olarak kabul edilirken, egemenlik ise devletin gücünü temsil eden manevi bir unsurdur. Devletin egemenliği, içte milletin üzerindeki üstünlüğü (iç egemenlik) ve dışta diğer devletler tarafından tanınması (dış egemenlik) olmak üzere iki boyutta incelenir. Bu bağlamda, egemenlik hukuki bir üstünlük ve soyut bir kavramdır (Özkaya, 2020, s. 330). Devleti, diğer topluluklardan ayıran en belirgin özellik, egemenlik yetkisine sahip olmasıdır. Devlet, egemenliğini başka bir güçten almaz ve başkası adına kullanmaz. Yani, kendi kararlarını kendisi verir. Ancak, devletin egemenliği sınırsız değildir. Hukuk, egemenliğin kapsamını ve sınırlarını belirleyen en önemli araçtır (Taraktaş, 2018, s. 5).

Devletin Kökeni

Devlet ile toplumsal ilişkiler arasındaki bağın tam olarak anlaşılması için, öncelikle devletin nasıl ortaya çıktığı sorusu cevaplanmalıdır. Bu konuda farklı görüşler bulunmaktadır. Bazı düşünürler, devletin evrensel bir olgu olduğunu savunurken, bazıları ise devletin tarihsel süreç içinde belirli koşullar altında ortaya çıktığını düşünmektedir. Engels gibi düşünürler, devletin tarih öncesi toplumlarda var olmadığını ve belirli tarihsel koşulların sonucu olarak ortaya çıktığını savunurlar. Morgan'ın da belirttiği gibi, insanlık tarihi vahşilik, barbarlık ve uygarlık dönemleri olarak üçe ayrılır. Engels'e göre, vahşilik döneminde insanlar doğrudan doğadan elde ettikleri ürünleri kullanırken, barbarlık döneminde üretim teknikleri gelişmeye başlamıştır. Uygarlık dönemi ise sanayinin ve şehirleşmenin hızla geliştiği bir dönemdir. Engels, tarih öncesi toplulukların örgütlenmesinin, günümüz devletlerine göre daha basit ve adil olduğunu savunur. Bu topluluklarda, soya dayalı bir örgütlenme sistemi vardı ve insanlar eşitlikçi bir şekilde yaşıyordu. Asker, polis, kral gibi otorite figürleri bulunmadığı gibi, karmaşık bir yönetim sistemi de yoktu. Engels'e göre, bu durum, gelişmiş bir toplumsal örgütlenmenin mutlaka devlet şeklinde olması gerektiğini göstermektedir (Engels, 2010; Akt. Ağcaoğlu, 2015, s. 7).

R. Lowie, Morgan'ın akrabalık sistemi ve ilkel toplumlar hakkındaki bazı iddialarını kabul etmemiştir. Lowie'ye göre, bütün toplumların belirli ortak siyasi özelliklere sahip olduğu ve en ilkel toplumlarda bile devletin temel unsurlarının görüldüğü söylenebilir. Bu nedenle, Lowie devletin evrensel olduğunu savunan düşüncenin önemli temsilcilerinden biridir. Lowie'nin temel sorusu, ilkel toplumların devlet veya devletin ilk aşamaları şeklinde örgütlenip örgütlenmediği olmuştur. O, bütün toplumlarda, en ilkel olanlarda bile, belirli bireylerin grubun diğer üyeleri tarafından kabul edilen bir yetkiye sahip olduğunu gözlemlemiştir. Bu durum, ilkel topluluklarda dahi basit bir yönetim biçiminin var olduğunu göstermektedir. Lowie, yaptığı bu gözlemler sonucunda, ilkel gruplar ile daha gelişmiş topluluklar arasında süreklilik olduğunu savunmuştur. Yani, ilkel topluluklardaki basit yönetim

biçimleri, daha karmaşık devletlerin ortaya çıkışında bir temel oluşturmuştur (Abeles, 2012, Akt. ; Ağcaoğlu, 2015, s. 8).

Devletin kökeni üzerine yapılan tartışmalarda, Morgan ve Lowie'nin yanı sıra Pierre Clastres de önemli bir yere sahiptir. Clastres, ilkel toplumlara dair mevcut anlayışın bazı eksikliklerini ortaya koymuştur. Özellikle, ilkel toplumlara pazar, tarih, yazı ve devlet gibi modern toplumların özelliklerinin yokluğu açısından yaklaşılmasının hatalı olduğunu savunmuştur. Bu yaklaşım, tüm toplumların zamanla modernleşeceği ve devlet kuracağı gibi evrimci bir düşünceye dayanmaktadır. Clastres'e göre, ilkel toplumlar, devletsiz olmaktan ziyade devlete karşı olan toplumlardır. Yani, ilkel toplumlarda siyasi örgütlenmeler farklı olsa da, siyasi iktidarın tamamen yok olduğu söylenemez. Ancak, bu iktidar modern devletlerdeki gibi merkezi ve otoriter değildir. Clastres, ilkel toplumdaki bu farklı siyasi yapıları, modern devlete karşı bir direniş olarak yorumlar. Clastres'in bu yaklaşımı, ilkel toplumu modern devletin zıttı olarak tanımlamasına yol açar. Bu durum, ilkel toplumun devlete karşı bir tanımını gündeme getirirken, aynı zamanda evrimci bir bakış açısını farklı bir şekilde yeniden üretir. Çünkü ilkel toplumdan sonraki tüm toplumlarda da devletsizliğe karşı bir eğilim olduğu varsayımı, devlete indirgemeci bir yaklaşım olarak değerlendirilebilir (Uygun, 2014, s. 13-20).

Devlet Teorileri

Devlet, insanlık tarihi boyunca toplumsal yaşamın en temel kurumlarından biri olmuştur. Farklı coğrafyalarda ve zamanlarda farklı şekillerde ortaya çıkan devlet, pek çok düşünür ve bilim insanı tarafından incelenmiş ve farklı teorilerle açıklanmaya çalışılmıştır. Bu teorilerden ilk olarak aile teorisinden bahsetmek mümkündür. Bu teoriye göre, kan bağıyla birleşen ailelerin zaman içinde büyüyerek daha büyük topluluklara dönüşmesi sonucunda devlet ortaya çıkmıştır. Aileden devlete uzanan bu süreçte farklı sosyal yapıların oluştuğu görülür. İlk olarak, aile yapısı genişleyerek geniş aile veya sülale adı verilen daha büyük bir yapıya dönüşmüştür. Bu sayede, daha fazla bireyi kapsayan bir sosyal birliktelik oluşmuştur. Zamanla, bu geniş aileler bir araya gelerek daha büyük topluluklar olan kabile veya boy adı verilen yapıları oluşturmuştur. Özellikle göçebe toplumlarda bu yapılar, birlikte yaşamının gerektirdiği uyumu sağlamada önemli bir rol oynamıştır. Yerleşik hayata geçişle birlikte, farklı kabileler arasındaki ilişkiler güçlenmiş ve daha büyük bir toplumsal yapıya olan ihtiyaç artmıştır. Bu durum, devlet olarak adlandırdığımız daha karmaşık ve geniş kapsamlı bir siyasi yapının ortaya çıkmasına zemin hazırlamıştır (Gözler, 2017, s. 42). Aile teorisi, devletin kökenini, ailelerin bir araya gelerek daha büyük topluluklar oluşturmasına bağlar. Bu teoriye göre, devlet, yaşamın doğal bir akışı içinde, aile yapısının genişleyip dönüşmesiyle ortaya çıkan bir sonuçtur. Yani, aileden devlete uzanan bir süreçte, toplumsal örgütlenme biçimi sürekli olarak gelişmiş ve evrilmiştir. Bu teorinin temelini, ailedeki otorite ilişkileri oluşturur. Özellikle ataerkil ailelerde babanın, aile fertleri üzerindeki otoritesi, devlet otoritesinin kökeni olarak görülür. Babanın aile içindeki mutlak otoritesi, zamanla genişleyen aile yapılarında da devam etmiş ve sonunda devlet düzeyinde kral veya hükümdarın otoritesine dönüşmüştür. Yani, ailedeki itaat ilişkisinin benzeri, devlet düzeyinde de görülmektedir (Düvenci, 2018, s. 68). Aile teorisinin en eski savunucularından biri olan Aristoteles'e göre, aile, insanların gündelik yaşamlarını sürdürebilmeleri için gerekli olan temel bir yapıdır. Devletin de temelinde aile yatar. Aristoteles, köylerin, birçok ailenin bir araya gelmesiyle oluştuğunu ve şehirlerin ise köylerin genişlemesiyle ortaya çıktığını savunur. Devletin, tarihsel süreç içindeki ortaya çıkışı ve gelişimi, çeşitli koşullara bağlı olarak gerçekleşmiştir (Aristoteles, 2013, s. 30-33). İlkel toplumlarda sosyal sınıflar ve özel mülkiyet kavramları günümüzdeki anlamıyla bulunmaz. Şehir devletleri ise, aile, kabile ve köy gibi daha küçük toplulukların birleşmesi ve gelişmesi sonucu ortaya çıkan, daha karmaşık bir sosyal ve siyasi yapıdır. İnsanlık tarihinde, şehir devletleri, medeniyetin ulaştığı önemli bir aşama olarak kabul

edilir. Şehir devletleri, hem doğal bir süreç olarak hem de zorunlu ihtiyaçlar doğrultusunda gelişen, kendi içinde bütünleşmiş ve kendine yeten ideal topluluklar olarak görülmüştür. Bu anlayışa göre, şehir devleti, insanlığın ulaşabileceği en mükemmel toplumsal düzenin örneği olarak değerlendirilmiştir (Köse, 2024, s. 18). Bu görüşe göre, ilk insanlar, ortak bir atadan geldikleri inancıyla bir araya gelmişler ve aile adı verilen küçük toplulukları oluşturmuşlardır. Zamanla bu aileler büyüyerek kabileleri ve daha sonra da devletleri oluşturmuştur. Aile bağları, bu süreçte insanların birbirlerine olan bağlılıklarını güçlendiren en önemli etkenlerden biri olmuştur. Bu nedenle, devlet, aslında genişletilmiş bir aile olarak görülebilir. Ancak, bu görüş, tarihsel süreç içindeki karmaşık sosyal ve siyasi değişimleri tam olarak açıklayamayabilir (Wilson, 2005 ; Akt. Düvenci, 2018, s. 68). Bir diğer teori ise biyolojik teori olarak karşımıza çıkmaktadır. Biyolojik teori bir diğer ifadeyle organizmacı teori olarak ifade edilmektedir. Organizmacı teoride devlet canlı bir organizmaya benzemektedir. Devletin yapısı doğal ve biyolojik kanunlara göre işlemektedir. Aynı zamanda diğer varlıklardaki gibi kendiliğinden ortaya çıkarak tarihsel süreç içerisinde gelişmiş, zamanı gelince ise son bulmuştur. Devlet organik bir birliğin sonucu olarak doğanın ortaya çıkardığı bir varlıktır. Nitekim biyolojik teoride devlet zamanla insan doğasının büyüyerek gelişmesiyle var olmuştur (Gözler, 2009, s. 30-31). Platon devletin insanların birbirine duyduğu ihtiyaçtan doğduğunu yeteneklere göre de iş bölümü üstüne inşa edildiği, Aristoteles ise zaruri ihtiyaçtan doğan bir topluluk olduğunu ifade etmiş bu durumda biyolojik teori ile iki düşünürün düşüncesi bu teoriye uyuşmuştur (Ebenstein, 2005 ; Akt. Köse, 2024, s. 19). İnsan ve devlet arasında paralellik oluşturan bu teoride doğal ve biyolojik bakımdan bir organik gelişme var olmuştur. İnsanın var oluşuyla toplumun oluşması arasında benzerliğin olduğu hatta aynı olduğu düşüncesi var olmuştur. İnsanlardaki gibi devletlerde de varlık ve devamlılık söz konusudur. Devletler bireyler gibi birden fazla organın bir araya gelmesi ile bir varlık kazanmışlar ve canlılık fonksiyonunu oluşturmuştur (Şahin, 2016, s. 14). Özetle bu teoriye göre devlet, biyolojik yaşama benzemekte olan doğal bir oluşumu ifade eder ve oluşum ihtiyaç ve şartların değişmesi ile evrilir. Biyolojik teoriye bakıldığında devletin üretim işleviyle insanın beslenmesi arasında bir bağ varken bireyin bedeninde toplanan yapı ile devlette oluşan sermaye birikimi arasında benzerlik vardır. Ayrıca daha bir çok benzerliğin olduğunun da altı çizilmiştir (Düvenci, 2018, s. 70). Bu iki teoriden başka toplumsal sözleşme teorisi de kendisini gösterir. Devletin kökenini açıklamaya çalışan teorilerden biri de toplumsal sözleşme teorisidir. Bu teoriye göre, insanlar tarih öncesinde, düzensiz ve güvencesiz bir yaşam sürdürdükleri doğa durumu adı verilen bir dönemde yaşamışlardır. Zamanla, akıl ve irade sahibi olan insanlar, bu kaotik durumdan kurtulmak için bir araya gelerek bir anlaşma yapmışlardır. Bu anlaşma, bireyler arasında karşılıklı hak ve yükümlülükleri belirleyen bir sözleşme niteliğindedir ve toplumsal sözleşme olarak adlandırılır. Toplumsal sözleşme teorisi, devletin ortaya çıkışını, bireylerin kendi özgür iradeleriyle oluşturdukları bir yapı olarak açıklar. Bu teoriye göre, devlet, bireylerin güvenliği, düzeni ve refahı sağlamak amacıyla kurulmuş bir kurumdur. Yani devlet, bireylerin kendi aralarında yaptıkları bir anlaşmanın sonucu olarak ortaya çıkmıştır (Gözler, 2011, s. 393). Bu sözleşme, devletsiz bir toplumun var olduğu, düzen ve istikrarın ancak bir egemen güce itaat edilmesiyle sağlanabileceği gibi temel düşüncelere dayanır. Bu çerçevede, devlet kavramının nasıl ortaya çıktığı ve toplumla olan ilişkisinin nasıl geliştiği, kurgusal bir senaryo üzerinden açıklanmaya çalışılır (Heywood, 2016, s. 92). Doğa halinde insanlar, hayatta kalma mücadelesi verirken, birbirleriyle sürekli çatışma halindeydiler. Bu durum, insanların hayatlarını güvensiz ve belirsiz kılıyordu. Bu nedenle, insanlar kendi iradeleriyle bir araya gelerek, bir düzen kurmak amacıyla toplumsal bir sözleşme imzaladılar. Bu sözleşmeyle, insanlar bazı haklarından feragat ederek, karşılığında güvenlik, düzen ve refah gibi ortak faydalar elde etmeyi kabul ettiler. Devlet de, bu sözleşmenin bir sonucu olarak ortaya çıkan ve bu ortak faydaları sağlamakla görevli olan bir kurumdur (Okandan, 1976 ; Akt. Düvenci, 2018, s. 71). Hobbes'a göre, doğa durumu, insanların sürekli bir savaş halinde olduğu, güvenliğin olmadığı ve yaşamın zor olduğu bir durumdur. İnsanlar bu durumda, kendi çıkarlarını korumak için her türlü yolu deneyeceklerdir. Bu durum, insan yaşamının sürekli bir belirsizlik içinde olmasına neden olur. Hobbes, insanların bu durumdan kurtulmak için bir

araya gelerek bir sözleşme yaptıklarını ve bu sözleşmeyle devleti kurduklarını savunur. Devlet, insanların güvenliğini sağlayan ve düzenli bir yaşam sürmelerini mümkün kılan bir kurumdur (Hobbes, 2017, s. 130-135). Toplumsal sözleşme teorisini geliştiren diğer önemli düşünürlerden biri de John Locke' tur. Locke'a göre, devletin temel görevi, bireylerin mülkiyet haklarını güvence altına almak ve korumaktır. İnsanların bir araya gelerek devlet oluşturmasının başlıca nedeni, sahip oldukları mülkleri güvence altına almak istemeleridir. Locke, doğa durumunda insanların temel hakları olduğunu ve bu hakların arasında yaşam, özgürlük ve mülkiyet haklarının bulunduğunu savunur. Ancak, doğa durumunun bazı eksiklikleri olduğunu da belirtir. Bu eksiklikler arasında, mülkiyet haklarının yeterince güvence altında olmaması, adaletin sağlanamaması ve güçlülerin zayıflar üzerinde hâkimiyet kurma eğilimi yer alır. Locke'a göre, insanlar bu eksikliklerden kurtulmak ve daha güvenli bir yaşam sürmek için bir araya gelerek bir toplumsal sözleşme yaparlar. Bu sözleşme ile insanlar bazı haklarından feragat ederek, karşılığında devletin korumasına alınırlar. Devlet, böylece insanların doğal haklarını güvence altına alan ve adaleti sağlayan bir kurum haline gelir (Locke, 2012 ; Akt. Döveci, 2018, s. 72). Devletin kökenini açıklamaya çalışan teorilerden biri de ekonomik teori ya da diğer adıyla Marksizm'dir. Bu teoriye göre, devlet, toplumdaki ekonomik ilişkilerin ve üretim süreçlerinin bir sonucu olarak ortaya çıkmış bir yapıdır. Yani, ekonomik koşullar toplumun sosyal, siyasi ve kültürel yapısını belirler ve devlet de bu yapının bir parçasıdır. Bu teorinin en önemli temsilcisi Karl Marx'tır. Marx'a göre, insanların davranışları ve toplumdaki olaylar, temel olarak ekonomik çıkarlar tarafından yönlendirilir. Marx, dünyayı yönetenin ekonomik güçler olduğunu" görüşünü savunur. Bu düşünceye göre, toplum iki temel yapıdan oluşur: alt yapı ve üst yapı. Alt yapı, Üretim araçları (fabrikalar, topraklar, vb.) ve üretim ilişkileri (işçi-işveren ilişkisi gibi) gibi ekonomik temelli unsurlardan oluşur. Üst yapı, Alt yapı tarafından belirlenen ve toplumun ideolojik yapısını oluşturan unsurlardır. Hukuk, siyaset, din, sanat, eğitim gibi kurumlar ve bu kurumlara ait ideolojiler üst yapıyı oluşturur. Devlet de bu üst yapı içinde yer alan önemli bir kurumdur. Marx'a göre, devlet, alt yapının (ekonomik sistemin) çıkarlarını korumak ve üremek için var olur. Yani, devlet, toplumdaki egemen sınıfın çıkarlarını temsil eder ve bu çıkarları korumak için çeşitli araçlar kullanır. Bu nedenle, devletin yapısı ve işlevleri, toplumdaki ekonomik ilişkilerin doğasına göre şekillenir (Politzer, 2010, s. 200-208). Son olarak ise kuvvet teorisi yer almaktadır. Güç ve mücadele teorisi, devletin ortaya çıkışını, güçlü bir aktörün zayıflar üzerindeki üstünlüğünü kabul ettirmesiyle sonuçlanan bir mücadele süreci olarak açıklar. Bu teoriye göre, devlet, doğal bir sürecin sonucu olarak ortaya çıkan ve güç dengesinin bir yansıması olan bir kurumdur. Bu teoriye göre, devletin doğumu, farklı nedenler ve şekillerde ortaya çıkan mücadelelerin bir sonucudur. Güçlü olanın zayıflar üzerindeki tahakkümü, yani üstünlüğü, bu mücadelelerin kaçınılmaz bir sonucu olarak görülür. Zayıflar ise, güçlü olanın bu üstünlüğünü kabul etmek zorunda kalır ve böylece bir otorite kabul edilmiş olur. Bu sürecin sonunda ortaya çıkan siyasi düzen, devlet olarak adlandırılır. Güç teorisi, kuvvet ve mücadeleyi doğanın temel bir yasası olarak görür ve devletin kurulmasını da bu yasanın bir sonucu olarak açıklar. Bu teori, tarih boyunca birçok düşünür tarafından benimsenmiştir. Örneğin, Eski Yunan'da Heraklit, Sofistler, İbn-i Haldun, Jean Bodin gibi düşünürler, devletin ortaya çıkışını güç mücadelesine dayandırarak açıklamışlardır (Açıkders, 2023, s. 2). Devlet aracılığıyla kuvvetli olanlar zayıfları her açıdan sömürmektedir. Devletin kurulma nedeni ise bu sömürü düzenini sağlayabilmektir. Devletin ortaya çıkmasında kuvvetli olanın kendi menfaatlerini koruma nedeni bulunur. Teorinin en güvenilir savunucusu ise Franz Oppenheimer'dir. Bu teoriyi genel olarak aşağıdaki gibi ifade eder. Devlet, oluşum esnasında tamamıyla varlığın ilk aşamasında ise özünde ve bütünüyle zafer kazanmış bir insan topluluğunun yendikleri üstünde egemenliği bir düzene sokmak ve kendini içten gelecek olan ayaklanmalarla dıştan gelecek saldırılara karşı güven altına almak için yenmiş olduğu topluluğa karşı baskı ile kabul ettirmiş olduğu toplumsal bir kurumdur. Egemenliğin somut olarak amacı yenilenlerin yenenler tarafınca ekonomik alanda sömürülmesinden başka bir şey değildir diye vurgu yapmıştır (Oppenheimer, 1997, s. 43). Kurulan düzenin asıl sebebi kaybedenlerin ekonomik, sosyal ve bedenen sömürülmesidir. Bilinen

ilk ilkel devletler bu şekilde ortaya çıkmıştır. İlk ilkel devletlerin kurulması ve kuruluşundan sonra gelen gelişim süreci sömürü etrafında şekil almıştır. İlk insanlık tarihinden beri kuvvet kullanımı ve mücadele devlet kavramının ortaya çıkmasında temel yapı taşlarından biri olmuştur. Tarih içinde gerçekleşen savaşlar, fetihler ve istilalar neticesinde bazı devletlerin oluştuğu bunun yanı sıra ilk ilkel devletler öncesi dönemde bile bazı çiftçi, çoban gruplar arasında da savaşların ve mücadelelerin sonucu olarak çobanın çiftçilerin ürününü yağmaladığı ve otorite kurduğu yapılan araştırmalarla açığa kavuşmuştur. Çobanların çiftçiler ile olan mücadele ve bu mücadele sonrasında ortaya çıkan toplumsal düzenin devletleşmeyi beraberinde getirdiği söz konusu olmuştur (Gözler, 2009, s. 33).

Coğrafyanın Devlet Oluşumundaki Rolü

Coğrafya, insan toplumlarının oluşumu ve gelişimi üzerinde derin bir etkiye sahiptir. Tarihsel süreç içinde insan topluluklarının yerleşim yeri, kültürel gelişmişliği, ekonomik faaliyet ve siyasal yapısı, coğrafi koşullu etmenler tarafından şekillenmiştir. Coğrafi unsurlar uygarlıklara sağlamış olduğu avantajlarla birlikte devletlerin siyasi, ticari, askeri, kültürel ve sosyal bakımdan kalkınmalarına, yaşamış oldukları bölgede söz sahibi olabilmelerine kadar birçok katkı sunmaktadır. Bir ülkenin sahip olduğu verimli toprak, geçiş güzergâhı, boğazlar, önemli ticaret yolları ve sahip olunan su kaynakları devletlere önemli avantajlar sağlarken bunun yanı sıra tarihsel süreç içerisinde birçok savaşın da ortaya çıkmasında önemli avantajlar kullanabilen ülkeler ile bu avantajları diğer devletlerden almak için mücadele eden ülkeler arasındaki mücadelelerde etkin olmuştur (Kaya, 2023, s. 3543).

Devlet, insan topluluğunu organize bir şekilde bir araya getirerek oluşturduğu siyasi bir varlık olarak karşımıza çıkar. Fakat devletin yapısı, işleyiş ve süreklilik, gibi birçok faktörce etkilenmektedir. Bunlardan birisi olarak da coğrafya karşımıza çıkmaktadır. Coğrafya, devletlerin fiziki özelliklerini, ekonomik kaynağını, sosyal yapı ve siyasi gelişimini şekillendiren bir takım unsuru barındırmaktadır. Genel olarak bakıldığında coğrafya iki ana bölüme ayrılabilir. Sırasıyla fiziki coğrafya ve beşeri coğrafya şeklindedir. Nitekim fiziksel coğrafya, dağ, nehir, okyanus ve iklim vb. doğal unsurları içermesinin yanı sıra beşeri coğrafya ise insan faaliyeti, kültürel özellik ve ekonomik sistemleri kapsamaktadır. Dolayısıyla her iki unsur da devlet oluşumunda önemli roller üstlenmektedir (Özgen, 2011, s. 375). Bir devletin iç ve dış politikaları, o devletin siyasi yapısı ve coğrafi koşullarıyla yakından ilişkilidir. Özellikle ekonomik coğrafya, siyasi kararları ve ülkenin gelişimi üzerinde önemli bir etkiye sahiptir. Coğrafya bilimi, devletlerin karşılaştığı sorunlara çözüm bulmada ve ülkeler arasındaki ilişkileri anlamada bize önemli bilgiler sunar. Ülkeler arasındaki ilişkiler genellikle karşılıklı çıkarlara dayanır ve bu nedenle sorunlar bütüncül bir yaklaşımla ele alınmalıdır. Özetle bakıldığında devletlerin oluşumu ve işleyiş üstünde coğrafyanın varlığı oldukça önemlidir. Fiziksel coğrafya, devletin doğal kaynak kullanımı ve ekonomik yapısı hususunda bir etki sağlarken beşeri ise toplumsal yapısı ve kültürü ile ilişkilidir. Nitekim karmaşık etkileşim tarihsel süreçte devletlerin varlığına sınırlarına ve siyasi dinamiğine yön verir niteliktedir.

Sonuç

Devlet kavramı, insanlık tarihi kadar eski köklere sahiptir. İnsanların ortak bir bilinçle hareket etmeye başlamasıyla, sosyal ve siyasal anlamda bir bütünlük oluşturan devlet kurum ve organları ortaya çıkmıştır. Bu süreç, uzun bir evrimin sonucu olarak gerçekleşmiştir. Tarih boyunca insanlar, kendileri için en iyi yaşam koşullarını araştırmışlardır. Ortak bir toprak parçasında yaşayan ve yönetilen insanların bir araya gelmesiyle oluşan bağımsız topluluklar, yani devletler, insanların

toplumsal bir arada yaşamasını sağlamak amacıyla ortaya çıkmıştır. Geçmişten günümüze bireylerin hayatlarında önemli bir yer tutan devlet, uygarlığın temel taşı olmuştur. Literatürde devlet olgusu hakkında çok sayıda çalışma bulunmasına rağmen, devlet kavramı ve doğuşu konusunda hala birçok tartışma yaşanmaktadır. Devletin doğuşu, farklı teorilerle açıklanmaya çalışılan karmaşık bir süreçtir. Aile teorisi, devletin, ailelerin zaman içinde büyümesi ve birleşmesiyle ortaya çıktığını savunur. Ancak bu teori, devlet ile aileyi özdeşleştirerek oldukça genel bir açıklama getirir ve bilimsel bir temele dayanmaz. Kuvvet teorisi ise, bir grubun diğerine üstünlük kurarak toplumu yönetmeye çalışması ve böylece devlet aygıtını oluşturduğunu öne sürer. Bu teori, tarihsel süreçteki birçok olayla örtüşen daha somut bir açıklama sunar. Biyolojik teori ise, devletin ortaya çıkışından ziyade var olan devletlerin özelliklerini açıklamaya yöneliktir. Bu teori, devleti biyolojik bir organizmaya benzeterek, devletin doğal bir süreç olduğu düşüncesini savunur. Son olarak, toplumsal sözleşme teorisi, insanların belirli hak ve özgürlükler karşılığında devlet otoritesine razı olduğu bir anlaşma olduğunu öne sürer. Bu teori, özellikle 17. ve 18. yüzyıllarda yaşanan siyasi değişimler ve halkın yönetime katılım talebiyle ortaya çıkmış ve insan doğası ile devlet arasındaki ilişkiyi açıklamaya çalışmıştır. Devlet sadece bir otorite şekli olarak kalmamış ayrıca özgürlük, adalet ve toplumsal sözleşme vb. kavramların gelişmesini de sağlamıştır. Bugünün toplumları geçmiş dönemdeki devlet organizasyonlarının mirası üzerine inşa edilmiştir. Bu bakımdan devletin var olması yalnızca bir siyasal yapı olarak kalmamış ayrıca kültürel ve sosyal ihtiyaç olarak da ortaya çıkmıştır. Sonuç olarak devlet kavramı ve oluşumu gerek bireylerin gerek de toplumların varlığında merkezi bir konuma sahip olmuştur. Sonuç itibariyle devlet kavramı insanlık tarihi kadar eskilere gitmek olan karmaşık bir konuyu ifade eder. Bu çalışma devlet kavramı üzerine yapılmış olan önceki çalışmalara dayanarak bu konudaki boşlukları doldurmayı amaçlar. Bu sayede akademisyen, öğrenci, genel okuyucu kitesi vb. devletin ne olduğu, nasıl ortaya çıktığı ve günümüzdeki, önemi hakkında daha derinlemesine bir anlayış kazanabilecektir. Fakat devlet kavramı sürekli değişen ve gelişen olgu olmasıyla bu konudaki araştırmaların da devam ettiği söylenebilir.

Kaynakça

Açıkders. (2023). *Genel Devlet Teorisi Dersi - 3 Devletin Kaynağı*.
<https://acikders.ankara.edu.tr/>

Akbulut, İ. (2015). Devlet Unsurları ve Kişiliği. *Türk Dünyası Araştırmaları Dergisi*, 111(219), 159-178.

Aktan, C. C. (2020). Siyaset Felsefesinde Devletin Doğuşu ve Devletin Meşrutiyet Tartışmaları. *HAK -İŞ Uluslararası Emek ve Toplum Dergisi*, 9(23), 10-25.

Aristoteles. (2013). *Politika* (Cilt 3). (M.Temelli, Çev.) İstanbul: Ark Kitapları.

Ay, H., & Uçar, Ö. (2015). Devletin Gelişim Süreci. *İşletme Fakültesi Dergisi*, 16(2), 195-206.

Dede, B. (2023, 12 04). *Devlet Nedir ? Devletin Unsurları*. 11 13, 2024 tarihinde www.bilgeseli.com: <https://bilgeseli.com/devlet-nedir-devletin-unsurlari-nelerdir/> adresinden alındı

Düvenci, S. (2018). Devletin Köken Teorileri Açısından Devleti Doğuran Etmenler: Çeşitli Uygarlıklar ve Topluluklar Üzerine Bir Değerlendirme. *Uluslararası Yönetim Akademisi Dergisi*, 1(2), 66-93.

Gözler, K. (2009). *Devletin Genel Teorisi*. Bursa: Ekim Basım Dağıtım Yayın.

Gözler, K. (2011). *Anayasa Hukukunun Genel Teorisi*. Bursa: Ekin Basım Dağıtım Yayın.

Gözler, K. (2013). *Anayasa Hukukuna Giriş Genel Esaslar ve Türk Anayasa Hukuku*. Bursa: Ekin Basım Dağıtım Yayın.

Gözler, K. (2020). *Devletin Genel Teorisi*. Bursa: Ekin Basım Yayın Dağıtım.

Güçlü, A., Uzun, E., Uzun, S., & Yolsal, Ü. H. (2003). *Felsefe Sözlüğü*. Ankara: Bilim ve Sanat Yayınları.

Heywood, A. (2016). *Siyaset*. (H.Y.Başdemir, Çev.) Ankara: Adres Yayınları.

Hobbes, T. (2017). *Leviathan*. (S. Lim, Çev.) İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.

İkizler, A. (1998). Devletten Sosyal Devlete. *Yüksek Lisans Tezi*. İstanbul, Türkiye: İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyal Yapı-Sosyal Değişme Anabilim Dalı.

Kanatlı, M. (2020). *Devlet*. www.web.hitit.edu.tr

Kaya, B. E. (2023). Coğrafya Siyaset İlişkisi. *Academic Social Resources Journal*, 8(53), 3539-3547.

Koyuncu, M. E. (2021, 04 10). *Devlet Nedir?Devlet Kuramları*. 11 11, 2024 tarihinde www.kureselsiyaset.org: <https://www.kureselsiyaset.org/devlet-nedir-devlet-kuramlari/> adresinden alındı

Köse, E. G. (2024). Devletin Evrimi : Başlangıcından Dijital Çağ'a Teknolojinin Dönüştürücü Etkisi. *Doktora Tezi*. Kırıkkale, Türkiye: Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Oppenheimer, F. (1997). *Devlet*. (A. Ş. Sabuncu, Çev.) İstanbul: Engin Yayıncılık.

Özgen, N. (2011). Fiziki Coğrafya Dersi Öğretim Metoduna Farklı Bir Yaklaşım : Gezi - Gözlem Destekli Öğretim. *Marmara Coğrafya Dergisi*(23), 373-388.

Özkaya, Ö. (2020). Devlet Olgusu Üzerine Bir Değerlendirme. *Uyuşmazlık Mahkemesi Dergisi*, 8(16), 317-352.

Politzer, G. (2010). *Felsefenin Başlangıç İlkeleri*. Ankara: Alter Yayıncılık.

Şahin, L. (2016). Hükümet Sistemlerinin Yönetimin Boyutları Bağlamında Değerlendirilmesi. *Yüksek Lisans Tezi*. Erzurum, Türkiye: Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Taraktaş, A. (2018). *Kamu Maliyesi*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi.

Uygun, O. (2014). *Devlet Teorisi*. İstanbul : On İki Levha Yayıncılık.

Uygun, O. (2021). *Devlet*. <https://ansiklopedi.tubitak.gov.tr/ansiklopedi/devlet>.

EXTENDED ABSTRACT

The concept of the state has long occupied a central position in the intellectual and political history of human societies. This study investigates the emergence and conceptualization of the state from both historical and theoretical perspectives, with a particular emphasis on the role of geographical factors. The interdisciplinary nature of the research draws upon political theory, historical sociology, and human geography to analyze the origin, evolution, and structural components of the state. Through a comprehensive literature review and analytical approach, this study seeks to elucidate the multi-dimensional nature of the state as a political and socio-cultural institution.

The state, in its modern understanding, is defined as a political organization possessing sovereignty over a defined territory and population, with a legitimate governing authority. However, its emergence and structural logic have been explained through a wide range of theories. The theoretical framework of this study encompasses classical explanations such as the Family Theory, Force Theory, Biological (Organismic) Theory, Social Contract Theory, and Economic (Marxist) Theory. Each of these paradigms offers distinct insights into the state's formation. For instance, the Family Theory suggests that the state evolved from extended kinship networks, while the Force Theory interprets state emergence as the outcome of coercive domination by stronger groups over weaker ones. Similarly, the Social Contract Theory posits that rational individuals, seeking security and order, collectively agreed to form a state authority. The Economic Theory, largely derived from Marxist thought, views the state as a product of class divisions and material production relations.

Furthermore, the ontological essence of the state is scrutinized in terms of its fundamental components: territory, population, sovereignty, and government. These elements are not merely formal conditions but are historically and contextually shaped, particularly by geographical settings. The role of geography, as a determinant in the formation and evolution of the state, constitutes the second focal axis of the research. Geographical conditions—such as fertile lands, water resources, natural barriers, climate, and strategic positioning—have historically influenced the power structures, defense mechanisms, and economic models of states. Both physical geography (terrain, climate, topography) and human geography (cultural diffusion, settlement patterns, and social interactions) are shown to have had profound impacts on state development.

The historical dimension of state formation is examined through contrasting scholarly positions. Thinkers like Engels and Clastres challenge the universality of the state, emphasizing the existence of non-state societies in pre-modern epochs. Others, such as Lowie, argue for the evolutionary continuity between primitive and complex political structures. This debate reveals the tension between evolutionist and relativist paradigms, and highlights the necessity of considering socio-political formation within broader civilizational and environmental contexts.

Additionally, the study underscores how the state as a conceptual category has evolved over centuries—from ancient city-states and feudal systems to the centralized nation-state models of the modern era. This evolution not only reflects structural shifts in governance and economic relations but also corresponds to changing notions of legitimacy, citizenship, and public authority. Thinkers such as Aristotle, Hobbes, Locke, Hegel, and Marx have variously shaped our contemporary understanding of the state, each offering critical perspectives on its necessity, function, and ideological foundations.

A key contribution of the study lies in its articulation of geographical determinism and institutional theory, bridging the gap between environmental factors and institutional configurations. It

argues that while human agency and political ideology play undeniable roles in state formation, these processes are often embedded in and constrained by spatial realities. In this regard, geography functions not as a passive backdrop but as an active shaper of institutional emergence and evolution.

The research also engages with modern debates concerning the state's role in a globalized and digitized world. While the traditional functions of the state—such as maintaining order, providing justice, and ensuring sovereignty—remain critical, emerging global challenges necessitate a rethinking of state boundaries and capacities. This includes environmental sustainability, transnational migration, digital governance, and regional geopolitical shifts.

In conclusion, this study offers a theoretically enriched and historically grounded exploration of the state's emergence, structure, and functional logic, with special attention to geographic influences. By synthesizing classical political theory with contemporary geographical analysis, it contributes to a more nuanced and integrated understanding of state formation. This interdisciplinary perspective opens new avenues for research into the resilience, transformation, and legitimacy of states in both historical and contemporary contexts.

Ek bilgiler

Çıkar çatışması bilgisi: Çıkar çatışması bulunmamaktadır.

Destek bilgisi: Araştırmada herhangi bir kurum/kuruluştan destek alınmamıştır.

Etik onay bilgisi: Araştırmadan etik kurul onayı gerekli görülmemiştir.

Katkı oranı bilgisi: Çalışmada katkı oranı yazarlar arasında eşit değerdedir.